

CHORAĞIEW (245) *sb f*

-w (18), -w (17); -w *RejZwierz, GórnDworz* (2), *StryjKron* (7), *SkarKaz* (2), *VotSzl*; -w : -w *BibRadz* (2 : 5), *BielKron* (1 : 10), *Mącz* (1 : 1), *MWilKHist* (1 : 1).

o oraz e jasne.

sg N chorągiew (34). \diamond *G* chorągwie (16). \diamond *D* chorągwi (1). \diamond *A* chorągiew (46). \diamond *I* chorągwią (41). \diamond *L* chorągwi (8). \diamond *pl N* chorągwie (12). \diamond *G* chorągwi (22), chorągiew (2); chorągwi : chorągiew *BielKron* (9 : 2). \diamond *A* chorągwie (30). \diamond *I* chorągwi (19). \diamond *L* chorągwiach (11). \diamond *du N* (*cum nm*) chorągwi (2) *BielKron* 315 [2 r.]. \diamond *A* (*cum nm*) chorągwi (1) *ModrzBaz* 104.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Sztandar, proporzec; vexillum Murm, Mymer*¹, *Mącz, Calag, Calep, Cn; signum Mącz, Cn* (213) : y choragyew przynyofł *LibLeg* 11/166; *BibRadz Is* 30/17; ftądze y ná chorągwie kazał kłáść Orłá za herb. *BielKron* 339v; Každy s fwey źemie Chorąży s swoią chorągwią [!] pod źiemłkim Herbem ná koniu zbroynym był *BielKron* 425, 232v [2 r.], 275, 397v, 425 [3 r.], 425v; *BielSat* C2v; *Calag* 188b; *StryjKron* 662 [2 r.], 762; *BielRozm* 19; A my więc ná twoy przyjazd chorągwie wyniešiem *KmitaPsal* Av; *KochProp* 11; *PaprUp* C2v; *ActReg* 42, 168; *Vexillum – Choragiew. Calep* 1119b; *KołakSzczęśl* Av; CHORAŻY. Tego vrząd chorągiew fwégo powiátu nošić ná woynie. *SarnStat* 233, 332, 356, 1223 [2 r.]; *KmitaSpit* C5.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (2): Krákwfka chorągiew ma herb biały Orzeł w złotey koronie w cżyrwonym polu/ á przez fkrzydłá złota linia. *BielKron* 425, 425v.

Wyrażenia: »chorągiew nadworna« (1): Ná chorągwi nadworney był Orzeł z rozłferzonymi fkrzydłý z złotą ftrefą *BielKron* 425.

»powiatowa chorągiew« (1): Był potym pogrzeb odpráwowan z wielką á Krolewfką Pompą/ z Chorągwiámi zbroynych Chorążow/ z ziemłkimi y powiátowymi Chorągwiámi *StryjKron* 762.

»chorągiew ziemska« [*szyk 3 : 1*] (4): *BielKron* 425 *marg*; *StryjKron* 762; áby [...] ná chorągwiách Ziemłkich w tey Ziemi Kiiowfkiéy [...] Orłá znáku Koronnégo Herbu vżywáli. *SarnStat* 1063, 1193.

Szereg: »chorągiew, (albo) proporzec« (3): A Fero etiam Feretrum, Máry teź drzewo ná którym chorągiew álbo proporzec y Herb nofzą. *Mącz* 122b, 208a, 491c.

Przen (31) :

a) *Symbol, znak; signum Mącz; vexillum PolAnt* (25) : Wzglédniz iuż o duřfo nábozná na chorągiew na ktoreé fie narorodził [!] owotz nářlégo zbawieniá. *OpecŻyw* 141; *KrowObr* 67v; Y ftanie fię dniá one⁸⁰/ iź látorořli Iefe ktora ftanie zá chorągiew w narodźiech pogáni řzukác będą *BibRadz Is* 11/10, *Ps* 59/6; *KochPs* 87; ták wielkie y ták drogie dáry ludzkiemu rodzáiowi w chorągwi krzyżá zořtáwił. *SkarŻyw* 399, 195, 398; *ReszPrz* 39; *ArtKanc* A13.

Zwrot: »podniešć (*a.* podnosić) chorągiew; chorągiew będzie podniesiona« = *elevare, a. exaltare, a. extollere, a. levare vexillum PolAnt* [*szyk zmienny*] (9 : 2): *WróbŻořt* Z3v; *RejPs* 108v; Podnieřie chorągiew w narodoch dálekich *BibRadz Is* 5/26; gdy chorągiew będzie podnieřioná ná gorách vyřryćie/ y gdy trąbić będą vřłyřzyćie. *BibRadz Is* 18/3, *Is* 11/12, *Ier* 50/2; *BielKron* 454; *BudBib Is* 49/22, *Ier* 50/2; *PowodPr* 57; *SkarKaz* 457a.

Szeregi: »chorągiew i herb« [szyk 1 : 1] (2): który ięzyk wysłowić może przyłtoynie chorągiew y herb wiecznego Cefarzá nálezego Chryftuła? *SkarŻyw* 399; *SkarKaz* 5b.

»proporzec, chorągiew« (1): Abesse a signis, Odłtrelić fie od proporcá od chorągwie. *Mącz* 429b.

»znamię czusz chorągiew« (1): Znamiona czułz chorągwie *WróbŻolt* Z4v.

b) *Władza; vexillum PolAnt* (6) : A tym záfię ktorzy wpoczciwołci máią imię twoie dáwałz chorągiew wręce ich *RejPs* 88, 128v; á miłość iego ielth chorągwią nádemną. *BibRadz Cant* 2/4

Zwrot: »rozciągać (a. rozciągnąć), roztoczyć chorągiew« [szyk zmienny] (2 : 1): bo iuż wnet rołciągnie łwe chorągwie/ á okaże rżády łwoie. *RejPos* 115, 344v; A wżákoż w záplugáwionym ciele nie może ták bełpiecznie łwych chorągwi rołthoczýć/ iáko w owym włpaniłym á rozumem ozdobionym. *RejZwierc* 68.

a. *Chorągiew kościelna; vexillum sacrum Murm, Cn; vexillum christianum Murm; vexillum Mymer*¹; *labarum sacrum, supparum (vexilli) Cn* (14) : Vexillum christianum eyn van Chorągiew. Sacrum vexillum idem *Murm* 126; Vexillum. Kirchfan. Chorągiew. *Mymer*¹ 8; *KrowObr* 73, 115v; *BielKron* 251; *Mącz* 7c; A Iezus zeymie kapę/ y chorągiew łchowa *MWilcHist* H2v *did*, E, E2v, E3, E4; zebráli fię do niego łáfiedzi/ z procesiá Kápłanow/ Chorągwie/ z Krzyżámi/ y reliqiámi łwiętymi *StryjKron* 350; *SkarKaz* 457a; y Kościół ł. Kátolicki/ chorągwie iáko by żagle iákie duchowne/ przed hufem zgromádzienia Chrzełciáńłkiego nołi *KlonFlis* A3v.

b. *Sztandar wojskowy; signum militare, siparum, vexillum Cn* (127) : tedy ieden choráży Tatarłki nołżácz wielką chorągiew na kthorey wymalowana była graeczka litera chi *MiechGlab* 11; *RejKup* Cv; *HistAl* B4v; *UstPraw* Dv; *RejZwierc* 28v, 47v; W ten czás Miáły Ián z domu Toporow przebił fie do chorągwie ich/ Choráżego łciáł á chorągiew pochwił *BielKron* 384v; Wrołili fie potym do krolá pobrawłzy s łobá więźnie y chorągwie Mołkiewłkie. *BielKron* 412; chorągwie też łpowiełzano w kołłciele ná zamku *BielKron* 412, 107v, 202v [2 r.], 259v, 310, 315 (20); Przeto cudnołć ielł znák zwyciēłthwá dułznego/ iáko owá chorągiew co iá wytkną z wieże po wzięciu miáłtá *GórnDworz* Ll7, Ll7; *RejZwierc* 144 [2 r.]; á ci ktozy [.] fie przodkiem potykali/ áby fie záfię prędko łprawili według znákw Chorągwi. *BielSpr* 21v; ku łzturmu idá Fęnyrchowie przodkie^m s Chorągwiámi prędko. *BielSpr* 65v; Pretoryá Hetman dżierzy s łwoiá chorągwiá. Rotmiłtrż káždy przy łwoiey Rołcie bywa s łwoiá Chorągwiá *BielSpr* 70v, 5v [2 r.], 6 [4 r.], 6v [3 r.], 8v [2 r.], 12v [2 r.] (32); *ModrzBaz* 112; *KochPs* 109; *SkarŻyw* 396; Drudzy Chorągwi łwoich/ y Hasłá nieznáią. *StryjKron* 230; A w tym włzyłcy z Chorągwiá odbitá wesołó/ Krzyzcácz przerwáli Niemcow nazbroynieyłzych czolo *StryjKron* 527, 255 [3 r.], 265, 305, 527 [3 r.], 602 (17); *KochProp* 13; *SarnStat* 447, 456, 476, 1042 *marg*; *KmitaSpit* Cv; *SkarKazSej* 670a.

Fraza: »chorągiew ma być podniesiona« (1): CHORAĞIEW [.] ma byđz podniełona. *SarnStat* 448.

Zwroty: »chorągwie rozpułcić« (1): Proporce y Chorągwie buczno rołpułciwłzy *StryjKron* 742.

»st(aw)áć pod chorągwiá« [szyk zmienny] (3): *UstPraw* Dv; káżdá familia/ y Herbowni z ołobná w kupię [.] pod łwá chorągwiá/ Herbem łwem ozdobioná/ łtawáli *GórnRozm* B2; *SarnStat* 447.

Wyrażenia: »chorągiew koronna« (1): Tám łam Krol złzykowawłzy woylká w rownym plácu/ Wziáł Chorągiew Koronná wdycháiąc od pláczu *StryjKron* 522.

»chorągiew krolewska« (1): W tym chorągiew Krolewłká Niemcy gwałtem wzięli *StryjKron* 527.

»chorągiew wojenna« (1): áby [...] zá znáków ná Chorągwiách woiennych w Powiećie łwym od tego czáfu y ná potym Orłá znáku Korony Polłkiéy wzywáli. *SarnStat* 1042.

Szeregi: »proporzec, (albo, i) chorągiew« [szyk 4 : 1] (5): *BielKron* 245; *Vexillarii* byli wezwani od Chorągwi álbo Proporców: kthore nošili. *BielSpr* 10v, 16v; *StryjKron* 622, 742.

»chorągiew a (i, to jest) znak« [szyk 2 : 1] (3): Włlyfłcy łynowie Iłráelłcy/ będą łie kłáść á rozbijá namioty łwoie według Huffow/ Chorągwi á znákow [per turmas, signa, atque vexilla]/ y łámielley łwoich *Leop Num* 2/2; znáki to iest chorągwie rycerłkie pobráli *BielKron* 247; *BielSpr* 14.

Wyrażenia przyimkowe: »pod chorągiew« (2): *KmitaSpit* C2v; łkoroby pod chorągiew ná mieyłce popiłowi náznáczone przyłzli *VotSzl* Cv.

»pod chorągwiá« (11): aby pod náfá chorągwiá łel łewny poczet łudzy *ConPiotr* 32v; łynowie łepak Iłráelłcy będą łie kłáść znamioty łwemi/ káždy w łwym Huffie y pod Chorągwiá łwoiá *Leop Num* 1/52; *BielKron* 395v; *BielSpr* 13v; *StryjKron* 527, 702; *KołakSzczęł* A2v; *SarnStat* 1217. Cf »stawać pod chorągwiá«.

W przén (13) :

Zwrot: »sta(ná)ć, stojácy pod chorągwiá« [szyk zmienny (6 : 1): przy łnie łtoi cnotá. Pod łey chorągwi[á] łtoię *Prot* D4v; *RejAp* 6v; Káždemu [Krzeł]ćiyán[łkiemu] Rycerzowi/ ná łym łwiece pod Páná łwego Iezu Kriłtá chorągwiá wiernie łtoiácemu [...] pozdrowienie *RejPos* A4, 17, 27, 49, 152v.

Szereg: »pod proporcem a chorągwiá« (1): *Omnis iuventus sub signis Veneris militat, Włzyłzká* [!] młódź pod proporcem á Chorągwiá boginiei *Venus* rycerzuye *Mącz* 221b.

Wyrażenia przyimkowe: »pod chorągiew« (2): By łię włzyłcy przełtráłzyli/ á k łniemu połpiełzyli/ pod chorągiew łłowá łwiętego/ do huffu Krolá łniełłkiego. *ArtKanc* A13; *SkarKaz* 44a.

»pod chorągwiá« (11): ktorzy iedno od Antichriłtá wćiekáią/ pod chorogwiá [!] IEzulá Chriłtułá łyná BOżego łamileyłzego łyc łcá *CzechRozm* A2; *ModrzBaz* 67v; Ale což łobrego w cále pod chorągwiá łuthrowá zołtáło? *ReszPrz* 74. Cf *Zwrot*, *Szereg*.

2. *Oddział wojskowy; agema, agmen, armatorum globus, caterva, centuria, cohors, cohorticula, cuneus, globus virum, legio, legiuncula, manus iuvenum, ordo, phalanx, pilum, turma, vexillatio, vexillum* *Cn* (32) : Ma łhełł łidz włáfná Chorągiew łudzy łych ktorzy łamy ołobamy łwymy ná woynę yachać łniemogá. *ConPiotr* 32v; zwłáłzczá Włłochowie/ kthorych człterzy chorągwie włkoczyło łapierwey ná łur *BielKron* 314v; było łeż Włłochow łwie chorągwi *BielKron* 315; łniemcow łie łeż záwárló łwie chorągwi *BielKron* 315; pięćdzylełát chorągiew Polłkich łacnieyłzym były rozłane *BielKron* 383v, 314, 314v, 384 [2 r.], 384v, 387 *marg*; Y ćiągnęłá chorągiew ołozu łynow łehudy łaprzod z woylki łwemi *BudBib Num* 10/14, *Num* 10/18, 22, 25; *Posthumius*, miał łwie chorągwi Rzymłłkiego łudu *ModrzBaz* 104; *SkarŻyw* 567; Ze łwunałciá Chorągwi woylko ná Poláki [...] połłáł *StryjKron* 537, 457, 517, 777 [3 r.]; y łámi łię potykali/ iáko kłorey chorągwi kázáno/ y iáko łię kłora chorągiew w łoney potrzebie popiłáłá/ łák łławę/ álbo łie łławę ołnołiłá *GórńRozm* B2; *SarnStat* 447 [2 r.].

W połóczeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (1): ze włzyłłkiemi łwemi przynáleżnołciámi y włłámi łch/ kłóre náleżáły do łádu álbo chorągwie [*banderium JanStat* 866] łhełmińłkiéy *SarnStat* 1088.

Wyrażenia: »krolewska chorągiew« (2): między kthorem i krolewską chorągiewą była *BielKron* 307v, 384v.

»chorągiew piesza« (1): w którym było 24. proporcow albo chorągwi pieńszych *BielKron* 226.

Szereg: »proporzec albo (i) chorągiew« [*szyk 1 : 1*] (2): *BielKron* 226; Miał też swe rozdzielanie obyczajem Itarych waleczników na Chorągwie y Proporce *BielSpr* 65v.

Synonimy: **1.** *piątno, proporzec, standar, znak, znamię;* **b.** *fendel;* **2.** *fendel, huf, hufiec, proporzec, rota.*

ZZa